

Μότσε

Κεραμική Μότσε, απεικόνιση ευγενούς από τερακότα. Πρώτοι αιώνες μ.Χ. Μουσείο Quai Branly, Παρίσι.

1 Ιστορία

Χάρτης του κράτους των Μότσε

Ο πολιτισμός των **Μότσε** ή **Μοτσικά** (*Moche*, *Mochica*) ήταν ένας σημαντικός προ-Κολομβιανός, προ-Ίνκα πολιτισμός που άνθισε στο βόρειο Περού, περίπου από το 100 ως το 700 μ.Χ. Η πολιτεία των Μότσε ήταν μια παραλιακή αυτοκρατορία ισχυρή, καλά οργανωμένη που επεκτάθηκε με στρατιωτικές κατακτήσεις. Χρησιμοποίησε την μαζική χειρωνακτική εργασία για να κατασκευάσει μεγάλα δημόσια έργα και μεγαλοπρεπείς βασιλικούς τάφους.

Οι Μότσε κατασκεύαζαν γιγαντιαία αρδευτικά έργα και από τις σοδειές τους εξασφάλιζαν πλεόνασμα που μπορούσε να θρέψει καλλιτέχνες εξαιρετικού ταλέντου. Ως επίκεντρο είχαν την πρωτεύουσά τους, στην οποία δέσποζε η *Πυραμίδα του Ήλιου*, *Ονάκα ντελ Σολ*^[1] μια ογκώδης κατασκευή από συμπαγή πλινθοδομή, ύψους σαράντα μέτρων.^[2]

Πήραν το όνομά τους από τον ποταμό Μότσε, στις όχθες του οποίου βρίσκονταν τα κύρια λατρευτικά και διοικητικά κέντρα τους.^[3] Η τοποθεσία του διοικητικού κέντρου των Μότσε βρίσκεται κοντά στη σημερινή πόλη Τρουχίγιο, στην περιφέρεια Λα Λιμπερτάδ του βόρειου Περού.

Οι Μότσε εμφανίστηκαν στο παράκτιο Περού το 1 μ.Χ.^[2] Στις αρχές του δεύτερου αιώνα οι Μότσε γνώρισαν σημαντική τεχνική πρόοδο. Υπό την ηγεσία ηγεμόνων ολοένα και πιο ισχυρών, επέκτειναν το αρδευτικό τους σύστημα για να αυξήσουν τα καλλιεργήσιμα εδάφη και αποδείχθηκαν εξαιρετικοί υδρολόγοι. Κατά συνέπεια, είχαν πλουσιότερες σοδειές, που με τη σειρά τους οδήγησαν σε ευημερία, πληθυσμιακή αύξηση και εν τέλει στην επιθυμία για περισσότερη γη. Έτσι, άρχισαν να προωθούνται στις γειτονικές κοιλάδες. Απορρόφησαν το γειτονικό πολιτισμό Βιρού (γνωστό και σαν *Γκαρινάσο*) και κατόπιν κατέκτησαν τα εδάφη κατά μήκος της ακτής. Τελικά έθεσαν υπό την κυριαρχία τους έκταση που κάλυπτε περίπου 800 χιλιόμετρα της βόρειας ακτής του Περού και εκτεινόταν στην ενδοχώρα ως τις Άνδεις. Πολεμούσαν οπλισμένοι με ρόπαλα και τσεκούρια, ενώ οι πολεμιστές φαίνεται ότι απολάμβαναν ιδιαίτερης κοινωνικής αποδοχής.^[4] Στις κοιλάδες εντοπίζονται περίπλοκα στρατιωτικά κτίρια, και οι πόλεις

είνα ισχυρά τοιχισμένες. Παρ' όλες πάντως τις επεκτατικές τους τάσεις, οι Μότσε ποτέ δεν απομακρύνθηκαν από την παραλιακή περιοχή του Περού.

Εκτός από τους οικονομικούς λόγους, κινητήρια δύναμη σε αυτήν την επέκταση ήταν και η θρησκεία: η πρακτική της ανθρωποθυσίας, ήταν βασικό χαρακτηριστικό της θρησκείας των Μότσε.^[5] Έτσι, όταν πολεμούσαν φρόντιζαν να να πιάνουν αιχμαλώτους ώστε να τροφοδοτούν τις θυσιαστικές τελετές τους.

Υπάρχουν αρκετές θεωρίες σχετικά με την πτώση του κράτους των Μότσε. Μία από αυτές έχει να κάνει με κλιματολογικές μεταβολές στην περιοχή του Περού. Ίσως ένα ιδιαίτερα ισχυρό Ελ Νίνιο, ανάμεσα στο 536 και το 594, επέφερε έντονες βροχοπτώσεις και πλημμύρες για τριάντα χρόνια, ενώ ακολούθησαν άλλα τριάντα χρόνια ξηρασίας. Τα καιρικά αυτά φαινόμενα άλλαξαν δραματικά τη ζωή των Μότσε. Γκρεμίστηκε εκ βάθρων η πίστη στη θρησκεία τους, η οποία υποσχόταν σταθερό κλίμα μέσω των θυσιών. Ωστόσο, νεότερα ευρήματα δείχνουν πως οι κλιματικές αλλαγές δεν ευθύνονταν πλήρως για την πτώση των Μότσε: γύρω στα 600 ο λαός των Ουάρι ενσωμάτωσε, ανάμεσα στα μικρά βασίλεια του Περού, και τους Μότσε.^[6]

2 Θρησκεία

Ο Αποκεφαλιστής, τοιχογραφία στην Ουάκα ντε λα Λούνα.

Η κυριότερη θεότητα των Μότσε ήταν ο *Αι Απάεκ* (Aï Aراع) ή *Αποκεφαλιστής*, όπως τον ονομάζουν οι ερευνητές, γιατί απεικονίζεται κρατώντας στο ένα χέρι *τούμι* (τελετουργικό μαχαίρι που χρησιμοποιούνταν στις θυσίες) και στο άλλο ένα κομμένο κεφάλι. Συχνά απεικονίζεται ως *αράχνη*, φτερωτό πλάσμα ή *θαλάσσιο τέρας*. Οι τρεις αυτές μορφές συμβολίζουν τη γη, τον αέρα και τη θάλασσα. Υπάρχουν και παραστάσεις του Αποκεφαλιστή ως ανθρώπινου πλάσματος με κυνόδοντες *ιαγουάρου* και απειλητικό μορφασμό.^[4] Άγριος και επιτακτικός, είχε το θρόνο του στα βουνά και έστελνε τον ομόλογό του,

τον Ήλιο, να υποτάξει τις χαμηλότερες περιοχές. Ο Ήλιος κυνηγούσε ζαρκάδια, κι έπιανε ψάρια και θαλάσσια πουλιά. Πάνω σε μια σχεδία από καλάμια πολεμούσε τον τερατώδη κάβουρα που ζούσε στα βάθη των ωκεανών.^[5] Μια άλλη σημαντική θεότητα ήταν ο θεός-*Κουκουβάγια*, ο οποίος επίσης απεικονιζόταν με ένα τούμι και κομμένο κεφάλι. Όταν όμως εξευμενιζόταν, προσέφερε αφειδώς τη σοφία και την ενόρασή του στους ανθρώπους.^[7] Οι Μότσε θεραπευτές επικαλούνταν το πνεύμα της κουκουβάγιας για να γιατρεύουν τους ασθενείς.

Η Ουάκα ντελ Σολ με τα ερείπια της πρωτεύουσας σε πρώτο πλάνο, και στο βάθος το δέλτα του ποταμού Μότσε.

Οι αιχμάλωτοι ευγενείς είχαν ειδική μεταχείριση καθώς, σε αντίθεση με τους κοινούς στρατιώτες που μεταφέρονταν πεζοί στον τόπο της θυσίας, οι ανώτεροί τους μεταφέρονταν με το φορτίο,^[8] γιατί οι Μότσε είχαν μια ιδιαίτερη νοοτροπία για τις ταξικές διακρίσεις. Μερικούς από τους αιχμαλώτους τους έριχναν από γκρεμούς ως θυσία στο θεό του ουρανού.^[5] Αλλά οι περισσότεροι δένονταν γυμνοί και οδηγούνταν στη μεγάλη πλατεία, κύριο λατρευτικό κέντρο των Μότσε, όπου τους έσφαζαν ή τους αποκεφάλιζαν. Φαίνεται επίσης, ότι συχνά αφαιρούνταν τα όργανα και το δέρμα του νεκρού, ο οποίος θαβόταν μόνο με τα οστά. Επιπλέον είναι πιθανό οι Μότσε να βασάνιζαν για μερικές εβδομάδες το θύμα τους, ενώ ίσως και να έτρωγαν ορισμένα του όργανα, πράξη που ερμηνεύεται σαν τελετουργικός κανιβαλισμός. Μάλιστα, ίσως και να ακολουθούσε η κατανάλωση του αίματος του θύματος. Οι τελετές αυτές φαίνεται ότι συνδέονταν με τη λατρεία των προγόνων και τη γονιμότητα της γης.

Καθώς η άρδευση ήταν η πηγή πλούτου και το θεμέλιο της αυτοκρατορίας τους, ο πολιτισμός των Μότσε έδινε έμφαση στην κυκλοφορία και τη ροή. Η κυκλοφορία των υγρών παίζει σημαντικό ρόλο στην τέχνη των Μότσε, και πιο ειδικά η απώλεια υγρών από τραυματισμένους αντιπάλους. Αναρίθμητες εικόνες αναπαριστούν νικημένους πολεμιστές που χάνουν ζωτικά υγρά από τη μύτη. Εικόνες και κεραμικά που απεικονίζουν αιχμαλώτους-σεξουαλικούς σκλά-

βους με σωματικές οπές που χάσκουν και υγρά που ρέουν, αντιπροσωπεύουν την εσκεμμένη έκθεση, τον εξευτελισμό και την απώλεια δύναμης των θυμάτων.

3 Διατροφή

Οι Μότσε κατανάλωναν μεγάλη ποικιλία νοτιοαμερικανικών φυτών στους αρδευόμενους αγρούς κατά μήκος του ποταμού Μότσε, χρησιμοποιώντας ως λίπασμα το γκουανό. Καλλιεργούσαν και κατανάλωναν φασόλια, πατάτες, κολοκύθια και κολοκύθες, πιπεριές, αραχίδες, μανιόκα (κασάβα), γλυκοπατάτες, φρούτα (γκουάβα, αβοκάντο, παπάγια, ανανάς).^[3] Κύριο προϊόν τους όμως ήταν το καλαμπόκι, το οποίο είχε πολλαπλές χρήσεις. Το έτρωγαν ωμό, ψητό ή βραστό. Με έκθλιψη έπαιρναν λάδι, που συχνά έκαναν μπύρα.^[3] Από τους μίσχους του καλαμποκιού έβγαζαν έναν γλυκό χυμό που τον έπιναν. Στα ορεινά, για να καταπολεμήσουν το αίσθημα της κούρασης, μασούσαν το φύλλο της κόκας.^[5] Ωστόσο, όλα αυτά θα ήταν αδύνατο να καλλιεργηθούν, χωρίς τα εγγειοβελτιωτικά έργα των Μότσε.

Σκηνή κυνηγιού

Οι Μότσε ψαράδες αψηφούσαν τα ωκεάνια ρεύματα για να ψαρέψουν αντζούγιες, καβούρια και γαρίδες. Εκτιμούσαν τόσο αυτά τα αλιεύματα, ώστε συναντώνται αγγεία με παραστάσεις καβουριών και караβίδων.^[9]

Οι καρποί και τα ψάρια αφθονούσαν, αλλά το κρέας ήταν σπάνιο. Οι κάτοικοι των πεδιάδων έτρεφαν πάπιες και ινδικά χοιρίδια, τα οποία μάλιστα απεικόνιζαν στα αγγεία τους.^[9] Αντιθέτως, στα ορεινά, έσφαζαν ένα λάμα αν δεν το χρειαζόνταν για υποζύγιο. Τα θηράματα τα είχαν σε μεγάλη εκτίμηση. Ένας χωρικός μπορούσε να σκοτώσει ένα ή δύο πουλιά, ριχνοντας βέλη με το καλάμι του, αλλά το ζαρκάδι που αφθονούσε στα ορεινά οροπέδια μπορούσε να το κυνηγάει μόνο η αριστοκρατία. Τα κυνηγούσαν με λειτουργική σχεδόν οργάνωση, με σκυλιά και παγανιστές, που οδηγούσαν το θήραμα στα δίχτυα, όπου οι ευγενείς το σκότωναν με ακόντιο.^[5]

4 Τέχνη

4.1 Μεταλλουργία

Χρυσό κόσμημα των Μότσε, με τιρκουάζ και χρυσόκολλα, που απεικονίζει τον Αποκεφαλιστή

Οι Μότσε υπήρξαν μεγάλοι καλλιτέχνες της μεταλλουργίας. Ξεπερνώντας τους προγενέστερους Περουβιανούς λαούς, τόσο σε επιδεξιότητα όσο και σε φαντασία, χρησιμοποιούσαν κυρίως χρυσό, άργυρο και χαλκό. Έλιωναν τα μεταλλεύματα σε πήλινους φούρνους και κατασκεύαζαν μάσκες, σκουλαρίκια, κράνη και μικροσκοπικά αγάλματα.^[10]

4.2 Κεραμική

Το μεγαλύτερο επίτευγμα των τεχνιτών Μότσε ήταν η κεραμική. Γνώρισμά της ήταν το ρεαλιστικό και ευαίσθητο πλάσιμο των χαρακτηριστικών του προσώπου στα αγγεία και τα δοχεία. Είχαν επίσης αναπτύξει την τεχνική των καλουπιών. Έφτιαχναν φλασκιά με χερούλια σε σχήμα αναβολέα, που χρησίμευαν και ως στόμια. Μερικά από αυτά διατηρήθηκαν άθικτα επί μια χιλιετία.^[11] Εξωρούζαν τα αγγεία τους, χρωματίζοντάς τα ή απεικονίζοντας σκηνές από τη ζωή της φυλής. Απεικόνισαν μια σειρά ζωντανών χαρακτηρισμών, από θεούς και ευγενείς ως μεθυσμένους, πολεμιστές, ανθρώπους με αναπηρίες ή ασθένειες, χαρακτηριστικούς τύπους της καθημερινότητάς τους και πάρα πολλά από τα πλάσματα της πανίδας της περιοχής. Πάνω στις πήλινες επιφάνειες εκτυλίσσονταν σκηνές κυνηγιού, ψαρέματος, θυσιών, πολέμου ή σεξ. Μερικά από τα τέχνηρα δείχνουν σαφώς ότι οι δημιουργοί τους είχαν την πρόθεση να εμπνεύσουν θρησκευτικό φόβο, όπως αυτά που απεικονίζουν πρόσωπα θεών που μορφάζουν.^[11] Ίσως μάλιστα, οι Μότσε να χρησιμοποιούσαν τα κεραμικά τους για διδακτικούς σκοπούς, λόγω των ρεαλιστικών χαρακτηριστικών τους.

Αντάλλασσαν τα κεραμικά τους με άλλα προϊόντα, στέλνοντάς τα με πλοία κατά μήκος της ακτής και

στις φυλές των υψιπέδων.^[11] Τα αγγεία των Μότσε, φωτίζουν πολλές πτυχές του πολιτισμού τους και αποτελούν ανεκτίμητα ντοκουμέντα για την κοινωνία τους.

- Ανθρωπόμορφος δράκος
- Κόνδορας
- Αλπάκα
- Πάπια
- Ευγενής
- Τυφλός άνδρας
- Αγγείο με σκηνή πεολεξίας
- Τρομπέτα

5 Πηγές

- *Ατλας Παγκόσμιος Ιστορικός*, Τεύχος 5, Εκδόσεις: Ελεύθερος Τύπος/Dorling Kindersley, ISBN 960-6610-74-5
- *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμοι 5&7, Εκδόσεις Κ. Καπόπουλος
- Katherine Berrin & Larco Museum, *The Spirit of Ancient Peru: Treasures from the Museo Arqueológico Rafael Larco Herrera*, Thames and Hudson, Νέα Υόρκη 1997, ISBN 978-0-500-01802-6

6 Σημειώσεις-παραπομπές

[1] Ονομάστηκε *Ονάκα ντελ Σολ* από τους Ισπανούς κατακτητές. Ο όρος “huaca” ή “waqa”, στην γλώσσα Κέτσουα, δίνεται σε οποιοδήποτε ιερό μνημείο, φυσικό ή τεχνητό

[2] *Ατλας Παγκόσμιος Ιστορικός*, σ. 145.

[3] *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμος 5, σ. 163.

[4] <http://www.about-peru-history.com/moche-culture.html>

[5] *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμος 5, σ. 164.

[6] *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμος 7, σ. 156.

[7] *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμος 5, σ. 131.

[8] *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμος 5, σ. 135.

[9] Katherine Berrin & Larco Museum, σ. 216.

[10] *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμος 5, σσ. 165-166.

[11] *Time-Life Παγκόσμια Ιστορία*, Τόμος 5, σ. 166.

7 Εξωτερικοί σύνδεσμοι

- Ιστοσελίδα με πολλές φωτογραφίες
- BBC: "The Lost Civilization of Peru"

8 Text and image sources, contributors, and licenses

8.1 Text

- **Μότσε** *Πηγή:* <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CF%8C%CF%84%CF%83%CE%B5?oldid=5121865> *Συνεισφέροντες:* Badseed, Gerakibot, Atlantia, 🤖 robot, Amirobot, Jaguarlaser, Vagrاند, C messier, TjBot, EmausBot, ZéroBot, ChuispastonBot, GeoTrou, Ογκόλιθος και SamoaBot

8.2 Images

- **Αρχείο:Commons-logo.svg** *Πηγή:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> *Άδεια χρήσης:* Public domain *Συνεισφέροντες:* This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) *Αρχικός δημιουργός:* SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.
- **Αρχείο:Huaca_del_Sol_southeast.jpg** *Πηγή:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Huaca_del_Sol_southeast.jpg *Άδεια χρήσης:* Public domain *Συνεισφέροντες:* the English language Wikipedia *Αρχικός δημιουργός:* Photo taken by User:Gsd97jks.
- **Αρχείο:Mapa_cultura_moche.png** *Πηγή:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/13/Mapa_cultura_moche.png *Άδεια χρήσης:* CC BY-SA 2.5 *Συνεισφέροντες:* ? *Αρχικός δημιουργός:* ?
- **Αρχείο:MocheDeerHuntingScene.jpg** *Πηγή:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/MocheDeerHuntingScene.jpg> *Άδεια χρήσης:* CC BY-SA 3.0 *Συνεισφέροντες:* Transferred from en.wikipedia *Αρχικός δημιουργός:* Pattych (talk). Original uploader was Pattych at en.wikipedia
- **Αρχείο:Moche_decapitator.jpg** *Πηγή:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/94/Moche_decapitator.jpg *Άδεια χρήσης:* Public domain *Συνεισφέροντες:* ? *Αρχικός δημιουργός:* ?
- **Αρχείο:Moche_portrait_ceramic_Quai_Branly_71.1930.19.162_n1.jpg** *Πηγή:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c3/Moche_portrait_ceramic_Quai_Branly_71.1930.19.162_n1.jpg *Άδεια χρήσης:* CC BY 3.0 *Συνεισφέροντες:* Patrick.charpiat, Έργο αυτού που το ανεβάζει, 2009-03 *Αρχικός δημιουργός:* ?
- **Αρχείο:Nariguera_Moche2.JPG** *Πηγή:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d9/Nariguera_Moche2.JPG *Άδεια χρήσης:* CC BY 3.0 *Συνεισφέροντες:* ? *Αρχικός δημιουργός:* ?

8.3 Content license

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0